

3. ÚSTŘEDÍ MOCI

*Přišli vrchní kněží, znalci Písma a starší se slovy:
"Řekni nám, jakým právem to děláš? Kdo tě k tomu
zmocnil?!"*

- Lukáš 20:1, 2, *Nová Bible kralická*.

SPOR O autoritu byl jádrem Ježíšova střetu s náboženskými vůdci jeho dnů. Tehdejší náboženští představitelé se považovali za držitele této moci, a část z ní dále předávali jen těm, které uznali za vhodné. Ježíše vnímali jako ohrožení stávající struktury moci. Byl to pro ně člověk mimo jejich okruh, kterého pokládali za náboženského buřiče, jenž podvrací jejich vliv na prosté lidi. Jeho učení bylo podle nich kacířské a představovalo závažné nebezpečí, protože v některých ohledech zpochybňovalo jak společenské normy, vytvořené staršími muži, tak výklady, které učitelé Zákona vypracovali pro Boží smluvní lid.

Ve staletích, která od té doby následovala, se s tímto sporem setkáváme znovu a znovu. Je mnohdy do očí bijící, jak lidé, kteří prokázali nevšední hrdinství v odporu proti „tyranii autority“, byli posléze sami svedeni touhou uplatnit nad druhými nově získanou moc a vytvořit pro ně „praktická“ měřítká, určená k povinnému následování. Vždy, když se něco takového stane, dojde k tomu, že pravda se nahradí zvláštní argumentací a hodnověrným učením. Svědomí jde stranou, heslem dne je praktičnost a užitečnost. Věrnost osobním zásadám je vyměněna za pragmatismus a názor, že účel světi prostředky.

V letech 1975 a 1976 organizace svědků Jehovových prošla bouřlivým obdobím, po kterém následovala celková přestavba správní struktury na nejvyšší úrovni. Pravomoc prezidenta Společnosti, která se do té doby dala srovnat s vládou monarchie, byla nahrazena pravomocí poradního sboru, nazvaného vedoucí sbor svědků Jehovových.¹ Toto období mi více než kdykoli předtím zavdalo příčinu k mnohem častějšímu a hlubšímu uvažování o struktuře a uplatňování moci. Neměl jsem žádné pochybnosti o tom, že křesťanský sbor musí mít autoritu nad těmi, kteří do něj patří. Bible sama toto slovo používá a o autoritě sboru svědčí. *Ale jaký druh autority, k dosažení jakého cíle, a s jakými mantinely?* Spolu s dalšími muži jsem byl vedoucím sborem přidělen do pětičlenného výboru, jenž měl pracovat na problému výkonu organizační správy. Ostatními členy výboru jsem byl pověřen písemně zpracovat naše závěry a doporučení, a předložit je vedoucímu sboru na jeho pravidelném zasedání. Uvádím některé body z našeho návrhu:

Ale vy se nemáte nazývat „Rabbi“, protože máte jen jednoho Mistra, a vy všichni jste bratři. ... Ani se nemáte nazývat „učiteli“, protože máte jen jednoho Učitele, Krista.

Víte, že ve světě se vladaři nad svými poddanými chovají jako páni, a že velcí muži světa jim dávají pocítit váhu své autority; ale ve vašem případě to tak nemá být. Ten, kdo se mezi vámi chce stát velkým, musí být vaším služebníkem.²

¹ Viz knihu *Krise svědomí*, strany 50 až 94.

² Matouš 23:8, 10, NIV, Matouš 20:25, NEB.

Čím více jsem o tom přemýšlel, tím více jsem byl přesvědčen, že když dojde ke změně tohoto základního vztahu bratra k bratru, přestává se jednat o pravé křesťanství. Uvědomoval jsem si, že jakékoli tituly a oficiální postavení, pokud jejich držitele staví na rozdílnou duchovní úroveň nebo pokud vedou ke zmenšení nezastupitelné úlohy Božího syna jako Učitele a jediného Pána nad svými následovníky, musí být odchylkou od skutečného smyslu křesťanství.

Jak potom chápat jména, která nacházíme v křesťanských písmech, například „pastýř“, „učitel“, „prorok“, „starší“ a další? Zdá se logické, že označovala nikoli úřady nebo oficiální postavení v organizační struktuře rozdělování moci, ale druhy služby, které měly být poskytovány ve společenství bratrů. Jinými slovy, vztahovala se na *vlastnosti a schopnosti*, kterými oplýval ten, kdo jimi následně mohl sloužit druhým, ale v žádném případě jejich držitele neopravňovala k postavení duchovní hlavy nad jejich bratry. Jak čteme, „hlavou každého muže je Kristus“, nikdo jiný.³

Účelem těchto vlastností a schopností bylo, aby jejich držitelé sloužili spolukřesťanům v růstu ke zralosti. Pokud k tomu nedocházelo, spolukřesťané zůstávali duchovními a myšlenkovými nemluvnaty, zcela závislými na myšlení druhých, lidmi, jež neměli svůj vlastní názor, a snadno se nechali vláčet tím nebo jiným učením.⁴ Křesťané měli zůstat jako děti, to je pravda, ale jako děti vůči Bohu a Kristu, ne jako děti vůči lidem. Křesťanský sbor byl založen za tím účelem, aby jeho členové žili v prostředí, které jim pomůže stát se samostatnými, zralými a „plně dospělými“ lidmi, kteří pro vedení ve svém duchovním životě nepotřebují nikoho jiného než Krista.⁵

Když apoštol Pavel psal Timoteovi, vykreslil mu křesťanský sbor v obraze rodinných vztahů. (1. Timoteovi 5:1, 2) Bratři, kteří byli „starší“ časem, který strávili jako křesťané, a kteří byli „starší“ křesťanskými zkušenostmi, měli ve sboru po právu sloužit v postavení, které v rodině zaujímal starší bratr. Znázorníme jejich postavení například tím, že pošleme otce na obchodní cestu. Starší bratři jsou v této situaci pověřeni odpovědností, aby celá rodina jednala podle měřítek a přání dočasně nepřítomné hlavy rodiny. Jak absurdní by ale bylo, kdyby tito bratři začali předstírat, že jsou skutečným otcem, skutečnou hlavou rodiny, skutečným pánem domu, a začali by vydávat a vynucovat si nová pravidla chování! Mohli by snad očekávat, že rodina je bude poslouchat tak, jako opravdového otce? Těžko. Křesťanský sbor je rodinou a domácností, ve které je Kristus Hlavou a Pánem, a kde platí jeho pokyny, ať již je vydal přímo on sám, nebo k tomu později použil apoštoly.⁶

Měl jsem zato, že „monarchistické“ uspořádání, které převládalo v organizační správě svědků Jehovových až do roku 1976, neslo hlavní odpovědnost za autoritářskou atmosféru, která mezi námi převládala. Bohužel jsem se mýlil. Plně to ukázala situace, která nastala po dokončení přestavby v letech 1975-1976. Nezakrývám, že jsem upřímně doufal, že nové uspořádání povede - nebo alespoň připraví cestu - k podstatným změnám v postojích a celkovém rázu jednání, a že postoj kontrolovat druhé a jednat s nimi jako s podřízenými bude nahrazen duchem služby. Jak čas šel, s lítostí jsem viděl, že konečným výsledkem bylo jenom přerozdělení moci a její uchopení a sdílení skupinou mužů tam, kde ji dříve vykonával jednotlivci. Uvnitř domu bylo na první pohled patrné, že nábytek byl přestavěn. Zvenku jste se dívali na nezměněný dům, stojící na starých základech autoritářského jednání, přístupů a postojů.

Je pravda, že zpočátku jsme cítili osvěžení, které nastalo v důsledku zaměření pozornosti na práci výborů. Nicméně, jak plynula léta, když jsem narazil na termín „člen vedoucího sboru“, pociťoval jsem téměř fyzickou nevolnost. Těch několik z nás, kdo se tímto

³ 1. Korint'anům 11:3, RSV; srovnej 1. Korint'anům 12:4-11, 27-31.

⁴ Srovnej Efezanům 4:11-16; 1. Korint'anům 3:1-3; Hebrejcům 5:12-14.

⁵ Matouš 18:3; 23:9; 1. Korint'anům 14:20; 16:13; Efezanům 4:14.

⁶ 1. Korint'anům 11:3; Efezanům 4:15, 16.

titulem mohli pyšnit, se stalo předmětem stále větší slepé úcty a pozornosti. Povšiml jsem si, že na shromážděních bratři někdy dokonce i děkovali za věci, kterých se jim dostávalo, slovy „Bohu a vedoucímu sboru“. Osobnost Ježíše Krista, která - jak někteří z nás doufali - v důsledku změny měla vystoupit do popředí, byla stále zastrčená v koutku obecného zájmu, a jeho jméno nezačalo být v modlitbě zmiňováno nijak častěji. Co se týká svatého Ducha, Božího prostředku vedení, vyučování a podpory, ani v jeho případě nedošlo k tomu, že bychom o něm v modlitbách na shromáždění mluvili častěji. Ačkoli jsem si svoji úlohu při přestavbě nevybral, ale byla mi přidělena vedoucím sborem, můj díl odpovědnosti za to, co se začalo odehrávat, mě začal trápit.

I když to nebylo na programu, okolnosti na jednom zasedání vedoucího sboru vedly k diskusi o této sporné otázce. Obdobně byla kdysi vyvolána debata, když prezident jen tak mimochodem prohlásil, že pokud by se mělo rozhodovat mezi Biblií a knihou Společnosti, pak „je více žádoucí mít jednu z publikací Společnosti než Biblií“. Tentokrát celá situace vznikla, když Karl Klein, poněkud s nevhodnou prudkostí, začal kritizovat Eda Dunlapa, člena redakčního výboru a dřívějšího tajemníka školy Gilead za to, že při přípravě článku v něm namísto výrazu vedoucí sbor použil spojení „ústřední rada starších“. (Ed, který nebyl členem vedoucího sboru, nebyl přítomen, a nemohl svoji volbu obhajovat.) Dlužno ještě uvést, že od přípravy článku uplynuly dva roky, a Klein toto téma otevřel již dvakrát. Klein nyní mluvil velmi útočně a vehementně (uvedl, že nás žádá o prominutí, ale že bude mluvit dost nahlas, a dokonce nám z nějakého důvodu připomněl, že jeho otec byl kazatelem, během jehož kázání nikdo nespál) a vyjádřil velkou obavu, že nově navržené spojení je vlastně skrytým úsilím eliminovat termín vedoucí sbor. Někteří z nás mu odpověděli, většinou mírně a bez emocí. Já jsem uvedl, že z této záležitosti není třeba dělat velký spor, a že ve Francii se v našich publikacích běžně objevuje výraz „*Collège Central*“, který ve francouzštině znamená „Ústřední rada“. Pokračoval jsem ve svých poznámkách a dodal, že já osobně bych uvítal jiný termín než vedoucí sbor, protože jeho používání zavání vládou skupiny mužů nad ostatními.

Klein odpověděl, že si nemyslí, že by ho můj komentář nebo komentáře ostatních nějak přesvědčily, a že si stojí za svým názorem o závažnosti problému. Na závěr ukončil svůj proslov vášnivým: „O co v podstatě jde? Proč najednou ne vedoucí sbor? Vždyť to JSME. VLÁDNEME!“

Když jsem ho tak poslouchal, pomyslel jsem si: „Ano, vedení jsme a vládneme, ale mělo by to tak být?“ Nicméně, protože Kleinův způsob, kterým otázku nadhodil, vyzněl spíše jako útok na Eda samotného, vedoucí sbor celou záležitost odložil, aniž by se k ní nějak vyjádřil.⁷

Nepříjemné pocity, které jsem měl v důsledku zřízení vedoucího sboru a kvůli mnoha jeho rozhodnutím, mě vedly k tomu, že jsem se v osobním studiu více zaměřil na dějiny křesťanství v jeho prvních stoletích. Tolik jsem věděl, že kolem roku 325 našeho letopočtu se v Nikaji císař Konstantin již mohl opřít o sněm biskupů, které svolal dohromady, a kteří se na sněmu usnesli na vyznání víry, jenž se mělo stát závazným pro křesťany v celé jeho říši. Ale co se v křesťanství dělo v době mezi prvním stoletím a tímto sněmem? Jaké postupné kroky změnilы povahu původního prostého bratrství na autoritativní církevní systém? Křesťanský sbor založil Ježíš na svém učení, a později se přidali proroci a apoštolové.⁸ Proč a jak se sbor mohl tak rychle a tak dalece odchýlit od učení a ducha, který mu vštípil Ježíš a inspirovaní apoštolové a proroci? Na některé z těchto otázek jsem dostal odpověď, když jsem pracoval

⁷ Poznámky Karla Kleina připomínají výroky Granta Suitera pronesené několik let předtím, když se diskutovalo o otázce administrativního řízení. Jak je zmíněno v knize *Krise svědomí* na straně 73, prohlásil poměrně rozohněně: „Pokud máme být vedoucí sbor, tak pojďme vést! Až dosud jsem vůbec ničemu nevládl.“ (Anglické „governing body“ – vedoucí sbor lze též přeložit jako „vládnoucí“, pozn. překl.)

⁸ Efezanům 2:20-22.

v rámci přidělení na biblickém slovníku organizace nazvaném Pomůcka k porozumění Bible. Ale mnohému jsem stále nerozuměl.

Pokračoval jsem proto ve svém studiu za pomoci slovníků a příruček, které byly v knihovně Společnosti v ústředí. Když jsem četl spisy křesťanských autorů z druhého a třetího století, byl jsem překvapen, jakou váhu ve sborovém uspořádání začali přikládat *autoritě lidí*. Je zřejmé, že především v tomto období vznikalo uspořádání, jenž *postupně vyvyšovalo člověka do postavení se stále větší a větší kontrolou a mocí nad sborovými záležitostmi*, a že během téhož období docházelo sice k pomalému, ale neustálému pohybu směrem k *centralizaci autority*, až k jejímu setkání se v jednom bodě.

Vedoucí sbor, do něhož jsem patřil, zakládal nárok na své autoritativní postavení na výkladu, podle kterého sám Ježíš položil základ pro takové soustředění moci v rukách duchovní autority. Tento názor byl publikován ve *Strážné věži* z března 1990 (česky 6[12]/1990, samizdat), kde na stranách 11 a 12 čteme:

Zatímco pomazání křesťané kolektivně vytvářejí Boží domácnost, nacházíme hojně důkazy o tom, že Kristus vybral malý počet mužů ze třídy otroka, aby sloužili jako viditelný vedoucí sbor.

Článek pokračuje tím, že dvanáct apoštolů bylo prvními členy vedoucího sboru, a že:

Nejpozději v roce 49 našeho letopočtu byl vedoucí sbor rozšířen jak o zbývající apoštoly, tak také o určitý počet starších mužů z Jeruzaléma. (Skutky 15:2) ... Ježíš, předsedající Hlava sboru, používal tento rozšířený vedoucí sbor k urovnání naukového sporu, jenž se týkal obřizky křesťanů z pohanů a jejich podrobení mojžíšskému Zákonu.

Jinými, ještě jasnějšími slovy, autor článku vznášel tvrzení, že poté, co došlo k rozšíření křesťanského sboru mimo hranice Jeruzaléma a Judeje, tento vedoucí sbor sloužil jako ústřední organizační středisko moci, jehož rozhodnutí byla závazná pro všechna shromáždění prvního století na celém světě.

Nenacházím pro výše uvedené tvrzení žádnou podporu ani v historické zprávě Bible o vývoji křesťanství, ani ve světské historii tohoto období. „Hojné důkazy“, na které se Strážná věž odvolává, prostě nejsou k nalezení. Když apoštol Pavel psal dopis Galat'anům, vůbec se nerozpakoval odmítnout Jeruzalém jako Bohem ustanovené správní středisko pro řízení sborů na světě. A naopak. Pokud by takový Kristem jmenovaný vedoucí sbor opravdu existoval, Pavel by ho po svém obrácení ihned kontaktoval, usiloval by se mu podřídit, a hledal by jeho radu a vedení, zejména ve světle závažné odpovědnosti obdržené od Krista, kterou mu bylo stát se „apoštolem pro národy“.⁹ Pokud by takový vedoucí sbor existoval, neumíme si představit, že by Pavel svoji činnost vykonával bez požehnání tohoto vedoucího sboru. Kdyby to udělal, a nenechal se vést a řídit muži jmenovanými Kristem do tohoto postavení, znamenalo by to projev značného nedostatku „úcty vůči teokratickému pořádku“.

Ale Kristus Pavlovi (Saulovi) neřekl vůbec nic o tom, aby šel do Jeruzaléma. Místo aby Pavla po jeho obrácení poslal zpátky do Jeruzaléma, odkud se vydal na cestu, během níž byl obrácen, Kristus poslal Pavla do Damašku. V tomto městě poté Pavlovi sdělil svojí vůli, ale neučinil tak prostřednictvím žádného člena vedoucího sboru z Jeruzaléma. Muž, kterého k tomu použil, byl z Damašku a jmenoval se Ananiáš.¹⁰ Od prvních veršů Pavlova dopisu Galat'anům jsme svědky jeho zřetelného vysvětlení, že jeho apoštolát nebo duchovní vedení

⁹ Skutky 9:15; Římanům 11:13.

¹⁰ Skutky 9:1-17; 22:5-16.

nepochází od lidí – ani od těch v Jeruzalémě ne.¹¹ V dopise dále zdůrazňuje tu skutečnost, že po svém obrácení nehledal pomoc u žádné duchovní autority na žádném místě:

Neradil jsem se ihned s tělem a krví. Ani jsem nešel do Jeruzaléma k těm, kteří byli apoštoly déle než já, ale odešel jsem do Arábie a vrátil jsem se opět do Damašku.¹²

Pavel se vydal do Jeruzaléma až *teprve za tři roky*. Zůstal tam 15 dní, ale dává si záležet na tom, aby nám jasně řekl, že se nesetkal s nikým jiným než s Petrem a Jakubem. Jinými slovy, nebyl povolán do Jeruzaléma žádnou ústřední lidskou mocí, a když tam přijel, nebyl školen určitý počet dnů na takzvaném „semináři v ústředí“, který by byl organizován vedoucím sborem. To, jak vážně chápal tento problém, je vidět z jeho slov: „Pohled’te, před zrakem Boha, nelžu.“¹³

Po těchto událostech se Pavel rozhodl, že svoji základnu vytvoří v Antiochii, ne v Jeruzalémě. Když se odtud vydával na misionářské cesty, vysílal ho místní sbor, nikoli Jeruzalém, ačkoli Pavel nebyl od Jeruzaléma daleko (Antiochie se nalézala na pobřeží Sýrie). Pavel dlouhá léta vůbec necítil potřebu nebo důvod, aby se do Jeruzaléma vrátil. Jak to dále uvedl v dopise Galaťanům: „Potom jsem šel *po čtrnácti letech* opět do Jeruzaléma s Barnabášem a vzal jsem s sebou také Tita. Šel jsem však kvůli zjevení.“¹⁴

Z popisu celé situace ve Skutcích v 15. kapitole vyplývá, že to pravděpodobně bylo v době sněmu ohledně obřizky a dodržování Zákona. A Pavel se zmiňuje, že šel „kvůli zjevení“. To ukazuje, že křesťané rozhodně necestovali do Jeruzaléma na základě nějakého obyčeje nebo běžné praxe, a nevzhlíželi k Jeruzalému jako k místu soustředěné správní moci, kde se předkládají různé otázky a čeká se, až se zde vyřeší. Stojí za povšimnutí, že Pavla k cestě do Jeruzaléma, po čtrnácti letech jeho absence v tomto městě, musel přinutit až Bůh prostřednictvím zjevení.

Když budeme dále číst patnáctou kapitolu Skutků, lépe porozumíme, proč byl Jeruzalém vybrán jako nejvhodnější místo k řešení tohoto konkrétního sporu. Samotný popis v Bibli nikde nenaznačuje, že by Jeruzalém byl místem, kde sídlil jakýsi mezinárodní vedoucí sbor křesťanů. Důvod, proč se všichni sjeli do Jeruzaléma, spočíval v tom, že *Jeruzalém byl ohniskem, z něhož se daný problém šířil*, a dostal se až do Antiochie, kde působili Pavel s Barnabášem. Křesťané v Antiochii žili v pokoji a souznění, dokud do města nepřišli „nějací muži z Judeje“, kteří svým naléháním na to, aby křesťané z pohanů dodržovali obřizku a Zákon, způsobili značný rozkol.¹⁵ Křesťanský sbor měl svůj počátek v Jeruzalémě, který byl hlavním městem Judeje, v níž naprostá většina křesťanů byla ze Židů, kteří se narodili do Zákona a celý život jej dodržovali. Judea a Jeruzalém byly baštou těch, kdo ještě celá desetiletí potom, co spor byl vyřešen, lpěli na svém mylném názoru.¹⁶ Zkrátka, rušitelé křesťanského pokoje v Antiochii byli z Jeruzaléma. Když uvažujeme, proč byl Jeruzalém vybrán jako místo k řešení sporu, je třeba vzít v úvahu tento kontext, a nejenom se soustředit na jednu dílčí část, podle které apoštolové byli z Jeruzaléma. Jistě, bylo důležité, že sněm se konal ve městě, kde žili Bohem vyvolení apoštolové. Tento prvek ale pominul s jejich smrtí, neboť po sobě nezanechali nástupce, kteří by se mohli prokázat jejich zázračnými dary a božskou autoritou. Situace z poloviny prvního století nebyla něčím jiným než narychlo svolaným sněmem k řešení akutního problému, a neznamená pro nás vzor, který bychom od té doby měli nepřetržitě uplatňovat až do našich dnů.

¹¹ Galaťanům 1:1, 10, 11.

¹² Galaťanům 1:16, 17.

¹³ Galaťanům 1:18-20.

¹⁴ Galaťanům 2:1, 2.

¹⁵ Skutky 15:1, 2, 5, 24.

¹⁶ Srovnej Galaťanům 2:11-14; Skutky 21:15, 18-21.

Uvedme ještě jeden důvod k zamyšlení. Je skutečností, že *i v době, kdy apoštolové byli naživu a v Jeruzalémě*, apoštol Pavel je ani tehdy neshledával ústřední autoritou, vedoucím sborem ve smyslu mezinárodního správního střediska, ústředím nějaké organizace. Fred Franz v září 1975, kdy byl viceprezidentem Společnosti, pronesl při slavnostní graduaci školy Gilead následující poznámky, jež byly důsledně založeny na Písmu.¹⁷ Jak dokládají citáty z jeho proslovu v knize *Krise svědomí*, když rozebíral návrat Pavla a Barnabáše do Antiochie, Franz zvolal:

Nuže, uradili se apoštolové a starší muži z Jeruzalémského sboru a přikázali jim, aby se k nim dostavili a vzkázali jim: „Hej vy! Doslechli jsme se, že jste si vyrazili na misionářskou cestu, vrátili jste se, a ani vás nenapadlo přijet sem k nám do Jeruzaléma a podat nám zprávu. COPAK NEVÍTE, KDO JSME? MY JSME JERUZALÉMSKÝ PORADNÍ SBOR. NEROZPOZNÁVÁTE V NÁS VEDENÍ PÁNA JEŽÍŠE KRISTA? Pospěšte k nám, a to rychle, dříve než budete pokáráni!“ Je nám ta událost vyličená tímto způsobem? Vskutku, kdyby s Pavlem a Barnabášem takto jednali jenom proto, že nejdříve podali zprávu ve svém domovském sboru (který byl v Antiochii, ne v Jeruzalémě), prostřednictvím kterého je svatý duch na cestu vyslal, potom by se tito apoštolové v Jeruzalémě a ostatní starší v tomto městě vyvyšovali nad vedení Pána Ježíše Krista.

Stojí opravdu za důkladné povšimnutí, že ačkoli viceprezident během svého proslovu mluvil o „vedoucích sborech“ různých novodobých náboženských organizací, ani jednou neuvedl, že by takový sbor existoval v prvním století. Místo toho důsledně užíval termín „Jeruzalémský poradní sbor“ nebo „rada apoštolů“. Když popisujeme situaci v Jeruzalémě, pak jsou taková označení ve skutečnosti daleko přesnější než termín „vedoucí sbor“. Zpráva víc než zřetelně naznačuje, že se nejednalo o úzkou skupinu mužů se zvláštní administrativní pravomocí, kteří by se scházeli na uzavřených zasedáních, aby rozhodovali. Namísto toho popis celé události nepochybně vyznívá jako shromáždění velkého počtu lidí, včetně všech Jeruzalémských starších. Na závěr této zprávy čteme, že celý Jeruzalémský sbor nakonec schválil přinejmenším jedno nebo více stanovisek z rozhodnutí, ke kterým se na sněmu dospělo. Celkové okolnosti, popsané v biblické zprávě, ani v nejmenším nepřipomínají uspořádání, které dnes existuje v organizaci svědků Jehovových a jejím vedoucím sboru v Brooklynském ústředí.¹⁸

Viceprezident v té době argumentoval proti zřízení vedoucího sboru a používal přitom celou váhu svojí osobnosti. Dnes je prezidentem Společnosti (Fred Franz zemřel 22. prosince

¹⁷ Viz knihu *Krise svědomí*, strany 70 až 76.

¹⁸ Skutky 15:6, 12, 22. *Strážná věž* z 15. března 1990 (česky 6[12]/1990, samizdat) předkládá značně upravené důkazy, aby vyhovovaly teorii, již podporují. Na straně 10 je obrázek zdánlivého „vedoucího sboru z prvního století“, kde je pouze devatenáct nebo dvacet mužů. Dále (na straně 12) se mluví o Kristu, který k vedoucímu sboru přidal „několik dalších starších mužů v Jeruzalémě“. Ale Skutky v patnácté kapitole ukazují, že se sešli všichni starší muži, a ne jen „několik“ z nich, protože se tam stále píše o „apoštolech a starších“ bez jakéhokoli omezení. O Letnicích bylo pokřtěno asi 3 000 osob a nedlouho poté byl počet věřících „asi pět tisíc“. (Skutky 2:41; 4:4) To bylo zjevné v roce 33 n.l. Je rozumné domnívat se, že o šestnáct let později, v roce 49 n.l. byla v Jeruzalémě jen hrstka starších? Jejich počet by jistě značně převýšil kapacitu místnosti na obrázku ve *Strážné věži*. To by ale neodpovídalo konceptu „malého počtu mužů“ tvořících vedoucí sbor, jako je tucet mužů ze současného vedoucího sboru svědků Jehovových v Brooklynu. Časopis také vykresluje zcela mylný obrázek formování „vedoucího sboru“ z konce devatenáctého století mezi stoupenci *Strážné věže*. Jak je ukázáno v knize *Krise svědomí* na stranách 49-54, původně měl plnou kontrolu nad Společností *Strážná věž* Charles Taze Russell, a ne vedoucí sbor. Až do jeho smrti v roce 1916 byl uznáván jako jediný a výlučný „pastor“ pro všechny „věřící“, a proto se o něm běžně mluvilo jako o „pastoru Russellovi“. Článek také zcela zkrsluje skutečný stav týkající se administrativního řízení v 70. letech, jak dokumentují na stranách 49-86 knihy *Krise svědomí*. Zdálo by se, že pisatel článku uvedeného ve *Strážné věži* z roku 1990 buď zcela ignoroval fakta, nebo se provinil záměrným vykonstruováním lži.

1992, pozn. překl.), a já vážně pochybuji, že by ještě kdy zopakoval tehdejší proslov nebo použil tehdejší argumenty. Ne, že by s uplatňovanými argumenty bylo něco v nepořádku; byly a jsou správné. Co je odlišné, je situace, ve které se organizace po onom převratném roce 1975 nachází. Viceprezidentův cíl tehdy byl, aby co nejlépe obhájil autoritu akciové Společnosti Strážná věž (o níž se v průběhu proslovu často pochvalně zmiňuje), a jedinečnou pravomoc jejího prezidenta, který se obával, že jeho pozice bude nahrazena členy vedoucího sboru. Fred Franz toho dne ve svém úsilí neuspěl. Ale to na pádnosti a správnosti jeho argumentů z prostředí křesťanského sboru prvního století nic nemění.

Ve svém proslovu viceprezident jasně ukázal, že nemůžeme brát jednu osamocenou událost, popsanou ve Skutcích v 15. kapitole jako shromáždění Jeruzalémského poradního sboru, za důkaz, podle kterého by v Jeruzalémě existoval vedoucí sbor s autoritou zahrnující všechny křesťany v tehdejší světě. Dokazoval, že stejně jako Antiochie jednala, aniž by se radila s Jeruzalémem nebo žádala o jeho schválení, tak i Společnost Strážná věž a její prezident mohou jednat, aniž by se museli předem ptát nebo mít následné schválení vedoucího sboru. Hluboký problém ovšem spočíval v tom, že nic z toho, co uváděl, nebylo v souladu se zveřejněnými názory Společnosti nebo s prohlášeními, která učinil on sám ve svých dřívějších proslovech nebo publikacích, jichž byl autorem.¹⁹

Od tohoto okamžiku v roce 1975 organizace ve svých prohlášeních a ve zveřejňování svého postojů prostě ignoruje, co se během viceprezidentova (nyní již prezidentova) proslovu při příležitosti graduace školy Gilead přihodilo. Mám ostatně vážné pochybnosti o tom, že by někdo z tehdejšího vedoucího sboru plně pochopil dosah řečeného. Když jsem se s nimi o té události později bavit, bylo zřejmé, že nikomu nebylo nápadné, jak viceprezidentova argumentace podkopala samotný základ tvrzení, že by ve 20. století měl existovat vedoucí sbor plně kontrolující všechny sbory a křesťany v nich. A v jedinečné pozici mezi nimi nacházíme i Freda Franze, nyní prezidenta Společnosti, který mezitím diskutovaný problém buď uložil ad acta nebo ho rovnou skartoval. A to přitom předložené důkazy z Písma nikdo nebyl schopen vyvrátit! Jenom se již neslučují se směrem, který organizace nastoupila, a proto se musí přizpůsobit a uvést do souladu s tím, co autorita rozhodla.

Když jsem o situaci v prvním století více uvažoval, jasně jsem si uvědomil, že pokud by vedoucí sbor v prvním století vůbec existoval a byl sbory uznáván jako jejich ústřední správní celek, pak bychom o tom museli najít daleko více důkazů, než nám poskytuje záznam o setkání v Jeruzalémě. Ale nikde jinde v Bibli o podobných shromážděních nečteme. Pavel, Petr, Lukáš, Jan, Juda a Jakub napsali velká díla, ale v žádné z jejich prací nenacházíme ani jedinou zmínku o tom, že by v Jeruzalémě existovala skupina mužů, kteří by ve svých rukách soustředili správní a výkonnou moc nad sbory ve světě, a rozhodovali, co se v těchto sborech bude dít. Nikde nečteme, že by Pavel, Barnabáš nebo Petr šířili křesťanství až poté, co by jejich činnost byla schválená a řízená vedoucím sborem. Když se Židé v roce 70 n.l. vzbouřili proti Římu, byli poraženi, a Jeruzalém byl téměř srovnán se zemí, co se stalo s vedoucím sborem? Ze kterého místa nebo města pokračoval ve své správní činnosti? Nebylo by rozumné přepokládat, že o jeho dalším působení, byť omezeném, najdeme nějaké záznamy? Zvláště když vezmeme v úvahu tvrzení zastánců, podle kterého tento sbor existoval z Boží vůle jako jeho pozemské administrativní středisko, které Ježíš Kristus používal a používá k řízení sborů na celém světě.

¹⁹ Viz knihu *Krise svědomí*, strany 49 až 75.

Z biblických autorů je to jenom apoštol Jan, kdo psal po dobytí Jeruzaléma.²⁰ O době napsání jeho dopisů panuje obecná shoda, a domníváme se, že to bylo ke konci prvního století, desítky let po pádu Jeruzaléma. V žádném z jeho dopisů nenacházíme ani tu nejmenší zmínku o administrativním orgánu, na kterém by křesťané v jeho dnech byli závislí. V knize Zjevení vidíme Ježíše, jak posílá zprávu sedmi sborům v Malé Asii.²¹ A opět: v žádném ze sedmi dopisů se nelze ani nejmenším náznakem dočíst o tom, že by tyto sbory byly řízeny někým jiným než samotným Ježíšem. Ani jeden Ježíšův pokyn do sborů nepřichází prostřednictvím pozemského, viditelného vedoucího sboru.

Spisy raných křesťanských autorů ze druhého a třetího století jsou běžně k dispozici pro odbornou i laickou veřejnost. Ať v nich hledáme jak chceme, zjišťujeme, že k existenci nějakého správního střediska pro tehdy působící sbory nemají co říci. Jak je ale z jejich díla patrné, je to právě v této *poapoštolské* a *pobiblické* době, kdy ke vzniku takové ústřední autority dochází, a to postupně, v procesu, který trval století. Tak posléze přece jen dochází ke vzniku ústřední kontroly sborů prostřednictvím viditelné mezinárodní správy. Je ironií, že je to právě tento druh zástupné Boží autority, který Společnost Strážná věž přijala za svůj.

Vývoj střediska správní moci

Historické prameny, které můžeme studovat, nejsou početné. Z těch, které máme k dispozici, se zdá, že první stupeň vývoje k centralizaci nastal, když došlo ke změně pohledu, či spíše k jeho deformaci, na úlohu, kterou ve sborech mají hrát rady starších neboli presbyterů (řecký termín pro „starší“ je *presbyteros*). Místo, aby je druzí nadále považovali za starší bratry mezi dalšími bratry ve velké rodině, začal převládat názor, že jejich služba je uvádí do zvláštního vztahu s Bohem a Kristem, a že tento vztah je jak významnější, tak nadřazenější. Schaffova *Historie křesťanské církve* (str. 124) popisuje výchozí situaci v raných sborech takto:

Nový zákon nezná duchovní aristokracii a šlechtu. Všichni věřící jsou „svatí“, i když mnozí z nich nesplňují duchovní očekávání. Ani nezná zvláštní kněžskou třídu, která by se odlišovala od ostatních lidí a byla by prostředníkem mezi Bohem a laiky. Zná jenom jednoho velekněze, Ježíše Krista, a zřetelně hlásá všeobecné kněžství a všeobecné kralování všech věřících.²²

Každý křesťan měl svůj *osobní* vztah s Bohem prostřednictvím jednoho velekněze, Ježíše Krista. Nebylo nijak nutné, aby do tohoto vztahu zasahoval pouhý lidský prostředník. Každý křesťan byl součástí „královského kněžstva“.

Jistě, křesťanský starší měl autoritu, kterou mu Písmo propůjčilo. Tato propůjčená autorita ale znamenala *službu* druhým, nikoli jejich podřízenost. V rámci této služby starší pomáhal, radil, dokonce i káral, ale nikdy nepanoval ani nenařizoval. Když došlo k chybě, způsob, jak ji napravit, spočíval v jejím odmítnutí, v předložení správných argumentů, v přesvědčování, ale nikdy v donucování nebo zastrahování – v tyranii autority.²³ „Protože vy máte jen jednoho Pána a vy všichni jste bratři.“²⁴ Tuto zásadu, stanovenou Pánem samotným,

²⁰ Např. *Hlubší pochopení písma* (sv. 2, strany 93, 94) uvádí jako pravděpodobné datum sepsání Janova evangelia a jeho tří dopisů rok 98 n.l.

²¹ Zjevení kapitoly 1 až 3.

²² 1. Petra 2:5, 9; 5:3; Zjevení 1:6; 5:10; 20:6.

²³ Matouš 20:25-28; 23:10, 11; 2. Korintťanům 1:24; Titovi 1:9-13; 1. Petra 5:1-5.

²⁴ Matouš 23:8, NIV.

nesmíme nikdy ztratit ze zřetele. Teprve v jejím světle můžeme posuzovat všechny ostatní výroky v Novém zákoně.

Například v dopise Židům 13:17 je uvedeno vybídnutí:

Poslouchejte ty, kteří se mezi vámi ujímají vedení, a buďte poddajní [podrobujte se jim, *NEB*], protože oni stále dávají pozor na vaše duše jako ti, kteří se budou zodpovídat; aby to dělali s radostí, ne se vzdycháním, neboť to by vám bylo ke škodě.

Znamená to, že se máme automaticky podříditi pokynům, které dostáváme od těch, kdo se ujímají vedení? Ovšemže ne. Kristus nejen zakazuje, abychom my druhé *nazývali* „vůdci“. Kristus také zakazuje, aby si kdokoli činil nárok na zastávání pozice nebo vykonávání úřadu vůdce. Kristus všem zakazuje, aby se takového druhu *autoritářského ovládání* druhých vůbec opovážili dopustit.²⁵ *Teologický slovník Nového zákona (zkrácené vydání)* vykládá následovně řecké slovo *peithomai*, z něhož je odvozeno „budte poslušní“:

Toto slovo je uváděno ve smyslu „důvěřovat“, „být přesvědčován“, „věřit“, „následovat“ a dokonce i „poslouchat“.²⁶

Povšimněme si, že překlad tohoto slova výrazem „poslouchat“ je pouze jedním z jeho možných překladů, a že ve výčtu různých možností podání je v tomto seznamu uveden na posledním místě. Ve skutečnosti inspirovaný pisatel dopisu Židům již udal směr, jakým se jeho slova mají chápat, když jasně ukázal, že to, o čem ti „kteří se ujímají vedení“ mají mluvit, nemají být jejich vlastní názory, výklady nebo zákazy, ale „slovo Boží“. (Židům 13:7) Jak poznamenává známý biblický učenec Albert Barnes, termín „ti, kteří se ujímají vedení“ (v mnoha překladech „vůdci“) má ve skutečnosti významový nádech „rádců“ neboli učitelů, kteří slouží jako rádci a pastýři.²⁷ V případě, že by poskytnutá rada byla v souladu s Kristovým učením, a v případě, že by pastýři projevovali jeho ducha, jednat podle jejich rady by znamenalo jít správnou cestou, protože by to současně znamenalo, že se křesťan podřizuje Ježíšovu učení. A pokud by šlo o záležitosti, ke kterým se Písmo konkrétně nevyjadřuje, i potom by křesťan mohl radu dobrovolně uposlechnout, pokud by nebyla proti jeho svědomí. Ale nic nenasvědčuje tomu, že by podřizenost měla být automatická, úslužná, bezpodmínečná. Nic nenasvědčuje tomu, že by se jednalo o poslušnost nadřazené autoritě, která má právo ji *naříditi*, a že by komukoli hrozilo vyloučení, když neuposlechně.

Jak jsme ukázali, základní významy použitého řeckého termínu (*peithomai*) samy o sobě naznačují, že poddajnost měla následovat jako důsledek toho, že křesťan svým starším bratrům nejprve „důvěřoval“, byl jimi „přesvědčován“, a proto „uvěřil“. Na tomto základě se potom rozhodl jednat v souladu s jejich vedením. Křesťanské společenství bratrů a sester je dobrovolné společenství věřících, ve kterém jsou všichni vybízeni, aby o předkládaných záležitostech přátelsky uvažovali, a pak aby se svobodně a ochotně rozhodli. Takové jednání povede k radostnější práci pastýřů. Jednat jinak by nepřineslo žádný prospěch těm, kterým je služba prokazována. Ve sboru nejde o soustavu povinností, které by nějaká organizační „autorita“ měla právo na druhých vymáhat.

Jak narůstal důraz na lidskou autoritu

²⁵ Matouš 23:10, MW, TEV.

²⁶ Strana 818.

²⁷ *Barnes' Notes (Barnesovy poznámky)* (Hebrejcům až Juda), strany 317, 322.

Jak apoštol Pavel předpověděl, někteří starší postupně ztratili ze zřetele Pánovu zásadu, podle které se měly řídit vztahy v křesťanském sboru.²⁸ Místo aby se plně soustředili na jedinečnou autoritu Boha a Krista, důkazy nasvědčují tomu, že stále více a více zdůrazňovali svoji vlastní autoritu, přičemž ovšem neopomínali sboru stále připomínat, že tato pravomoc pochází od Boha a Krista.

Proč se jim to mohlo podařit? Důvod k tomu je prostý. Mnozí lidé, a možná většina, dávají přednost tomu, aby za ně ostatní nesli odpovědnost, se kterou by se měli vyrovnat oni sami. Někteří z nich jsou dokonce v určitém smyslu hrdí na to, že nad sebou mají mocné muže. To je pravda dnes, a bylo to pravdivé i v minulosti. Křesťanům v Korintu, kteří se vychloubali stínem a vlivem mužů, jež vůči nim vystupovali jako nějací „veleapoštolové“, Pavel napsal:

Smiřujete se s tím, když vás někdo tyranizuje, vydírá, drží v sevření, naparuje se nad vámi a bije vás do tváře. A o nás, a o nás budete říkat, že jsme slabí! Přijímám tu výtku.²⁹

Jeden komentátor Písma se k těmto slovům vyjádřil takto:

Jedná se zde nepochybně o to, že falešní učitelé opanovali jejich svědomí; zničili jejich svobodu mít na něco vlastní názor; podřídili je svojí vůli. Zbavili je křesťanské svobody do té míry, že z nich vlastně učinili otroky ... falešní učitelé si jich vážili tak málo, že se jejich jednání dalo přirovnat k neustálému políckování. Nevíme přesně, jakým způsobem vystupovali. Ale můžeme usuzovat, že se chovali pánovitě a zpuštěně, a že na názory a city korintských křesťanů brali jen nepatrný ohled.³⁰

Apoštol Jan se zmiňuje o konkrétním případě, který ukazuje, že tento problém – přehnané vědomí vlastní důležitosti – již bylo možné pozorovat v jeho době. Píše o jistém Diotrefovi, který „miluje své prvenství“ a vylučuje ze sboru ty, kteří odmítají uznat jeho postavení.³¹ Všeobecně se dá ale říci, že tento proces začal docela nepatrným vyvýšením lidské autority. Ve spisech Ignatia z Antiochie (žil asi mezi rokem 30 až 107 n.l. a zemřel jako mučedník) se začínáme setkávat s těmito vybídkami:

Buďte podřízeni presbyterům (starším), jako by to byli apoštolové Ježíše Krista. Vaši presbyterové vám předsedají jako shromáždění apoštolů. Buďte podřízeni radě starších jako zákonu Ježíše Krista.³²

Vybízení v tomto duchu přisoudilo starším stejnou autoritu jako měli apoštolové, a postavilo podřízenost jim na úroveň podřízenosti Kristovu zákonu. Je ale skutečností, že starší nebyli apoštolové, a nebyli do tohoto postavení vybráni Božím synem. Neměli autoritu apoštolů, a bylo chybou je za takové považovat. Taková vybízení jsou vlastně nesnadno rozpoznatelným, ale ve své podstatě zavádějícím rozšířením některých nabádání v Bibli. Mohou znít hodnověrně, ale jejich přijetí má dalekosáhle důsledky. Ignatios ostatně vymezil hledisko, podle kterého každý, kdo si ke svému jednání nevyžádá souhlas dozorce a rady starších a diákonů, „nemá čisté svědomí“.³³

²⁸ Skutky 20:28-30.

²⁹ 2. Korint'ánům 11:20, 21, NEB.

³⁰ *Barnes' Notes (Barnesovy poznámky)* (1. Korint'ánům až Galat'ánům), strany 232, 233.

³¹ 3. Jana 9, 10.

³² Ignatiův „List Trallesským“, kapitola II; „List Magnesijským“, kapitola VI; stejná epištola, kapitola II.

³³ Ignatios, „List Trallesským“, kapitola VII.

Tyto a jiné podobné názory stály na počátku rozdělení křesťanů na duchovenstvo a laiky. Jejich přijetí rovněž bylo na počátku nenápadného, ale zrádného vpádu církevní autority do svědomí věřících. Lidé, kteří prosazovali stále větší poslušnost této církevní autority, neměli za cíl návrat k mojžíšskému Zákonu a obřizce. Volili také metody odlišné od jejich předchůdců. Nicméně, konečný výsledek znamenal stejně nebezpečné narušení křesťanské svobody jednotlivých členů sboru.³⁴

Monarchistické uspořádání

Jmenování jednoho ze starších do nadřazené pozice a přidělení větší vážnosti tomuto stavu, než jakou měl úřad staršího, bylo dalším krokem v tomto procesu postupného vývoje viditelné, ústřední autority.

Důkazy (předložené rovněž v příručce Strážné věže nazvané *Pomůcka k porozumění Bible*) svědčí o tom, že výrazy „dozorce“ (*episkopos*) a „starší“ (*presbyteros*) byly ve svém původním významu zaměnitelné. První popisoval činnost, druhý duchovní zralost určité osoby. Samozřejmě, že mohlo být běžnou praxí, aby jeden ze starších při rozhovorech a shromážděních plnil úlohu předsedajícího. V průběhu času ale došlo k rozhodnutí, že pouze jeden ze starších bude výlučně zastávat postavení „dozorce“. Posléze se tento termín přestal používat na všechny starší a začal se uplatňovat pouze na takového jednotlivce. Proč k tomu došlo?

Soustředění větší autority v rukách jedince bylo zřejmě chápáno jako „praktický“ krok, který okolnosti ospravedlňovaly jako prostředek k dosažení správného cíle. To potvrzuje Jeroným, který v roce 404 n.l. přeložil Bibli do Latiny. Jeroným nejprve uznává, že původně starší i dozorci měli stejné postavení. Pak uvádí:

... všechna odpovědnost byla postupně svěřena jedné osobě, aby změt' kacírství mohla být vymýcena.³⁵

Obrana proti jinému chápání nauk a opakované vlny pronásledování mohly starší vést k závěru, že soustředění rozhodovací moci do rukou jedné osoby, dozorce, je nejpraktičtější způsob obhajoby správného směru. Dozorce byl tak postaven nad starší, a protože termín „biskup“ je odvozen právě z diskutovaného řeckého slova *episkopos*, neboli dozorce, tato nová situace byla počátkem pozdějšího ustanovení biskupského úřadu. Není sporu o tom, že se sbory potýkaly s mnoha různými a protichůdnými výklady Bible. Tehdejší pastýři se ale měli více spoléhat na to, že pravda z Písma, včetně učení Krista a apoštolů, má dostatek síly k překonání těchto omylů. Poskytli by tak, podle apoštola Pavla, více víry a prostoru pro

³⁴ Uznávaný církevní historik z devatenáctého století J. August W. Neander ve svém díle *Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche (Obecné dějiny křesťanského náboženství a církve)*, strany 194 až 201, poukazuje na způsob, jímž se křesťanská církev v mnoha ohledech navrátila do starozákonních pozic. Místo univerzálního kněžství všech věřících se postupně objevila kněžská třída, jenž byla oddělená od hlavní skupiny křesťanů, a působila jako zprostředkovatel jejich vztahu k Bohu. Tertullianus (asi 145-220 n.l.) dokonce označoval předsedajícího sboru neboli „biskupa“ jako „velekněze“, a také psal o lidech, kteří nebyli dozorci, starší nebo diákoní, jako o „laicích“. („*De baptismo [Křest]*“, kapitola XVII.). V důsledku toho Neander vysvětluje: „Tento titul předpokládá, že lidé již začali srovnávat presbytery [starší] s kněžími; diákoný nebo celkově třídu duchovenstva s Levity... Když se do pozadí odsunula myšlenka univerzálního křesťanského kněžství, byla spolu s ní potlačena i představa kněžského zasvěcení, jenž by mělo ovlivňovat celý křesťanův život... Kristus povýšil veškerý pozemský život k důstojnosti života duchovního... nové názory, které uznávaly důstojnost kléru [tzn. vyvolených a jmenovaných jedinců], přiměly lidi věřit, že to co bylo až dosud označováno jako dar ducha pro všechny, či pro jednotlivé křesťany, se nyní nutně vztahuje jen k určitému úřadu ve službě církvi... Nyní se volné působení ducha vztahovalo pouze k úřednímu, mechanistickému procesu“.

³⁵ Jeroným, citovaný v Lightfootově komentáři k Epištole Filipánům, strany 229, 230.

pravdu, aby „vyvrátila uvažování a všechno povýšené, co se pozvedá proti poznání Boha“. Muži s křesťanskou odpovědností se místo toho ale chopili světských zbraní, a uchýlili se k *vyzdvižení lidské autority* jako prostředku k uchování křesťanské jednoty, a - jak ještě doufali - i naukové čistoty.³⁶

Ignatios v tomto ohledu naléhal na dozorce: „Zejména si važte jednoty, protože nad ní není.“³⁷ Tato výzva naneštěstí odvedla pozornost od lásky a pravdy, jejichž prostřednictvím k jednotě dochází, a vedla k zaměření na podřízenost náboženským vůdcům, protože Ignatios ve svých dopisech dále prosazoval také myšlenku, že jednota s Bohem závisí na „harmonické spolupráci s dozorcem.“³⁸ Jak poznamenal jeden učenec, úřad biskupa (dozorce) nyní začal představovat „viditelné ústředí jednoty křesťanského sboru“.³⁹

Tato situace nám připomíná úsek ze života izraelského národa a uvažování, které vedlo k tomu, že lidé nad sebou ustanovili krále. Obklopeni nepřáteli a sužováni problémy ve vlastních řadách nakonec usoudili, že nejlepším řešením je volba viditelné hlavy, krále, kolem kterého se budou moci shromáždit, a ke kterému budou vzhlížet pro vedení. Ačkoli jim Bůh vyhověl, a určil za krále Saula, dal přitom jasně najevo, že jejich rozhodnutí se rovná odmítnutí Jeho neviditelného panování. Nerozpakoval se hodnotit jejich čin ne jako projev víry, ale naopak – jako projev jejího závažného nedostatku. Předem je varoval, že si na sebe nakládají břemeno, o jehož váze málo tuší, a že jejich svoboda dojde úhony. Jejich touha po viditelném panovníkovi byla ale příliš silná.⁴⁰ Stejný nedostatek víry vede k tomu, že i dnes lidé touží po „viditelném ústředí jednoty“, na které by se mohli zaměřit, místo aby víru projevovali tím, že budou vzhlížet k neviditelnému Králi, Ježíši Kristu.

Křesťané byli původně sjednocováni pouty společné víry, naděje a lásky. Scházeli se ve městech a vesnicích jako svobodní lidé, aniž by jejich život určovala nebo kontrolovala vše pronikající organizační struktura. To se výrazně začalo měnit asi za padesát let po smrti apoštolů. Schaffova Historie křesťanské církve nastiňuje směr a síly, které v církvi působily ve druhém století n.l. :

... duch celé církve té doby směřoval k centralizaci; všude byla zřetelná touha po solidní, pevné jednotě; a církev, obklopena nebezpečím z pronásledování a bludů, neodolatelně dospěla k episkopátu (uspořádání, ve kterém jeden dozorce předsedá celému sboru). V této kritické a bouřlivé době nade vším převládla zásada, že v jednotě je síla, v rozdělení slabost ... Taková jednota se nabízela v podobě biskupa (dozorce), jehož postavení vzhledem ke sboru bylo obdobné monarchovi, nebo ještě lépe vyjádřeno - patriarchovi. V osobě biskupa nacházíme viditelného představitele Krista, vznešenou Hlavu celé církve. ... V osobě biskupa vnitřní náboženské prožitky lidí vůči Bohu a Kristu nacházejí vnější podporu a vedení.⁴¹

Různí představitelé raného křesťanství vznesli výzvy k *loajalitě* a *podřízenosti* viditelné autoritě. Dozorce je v Klementových Homiliích charakterizován takto:

Náplní tvojí práce je nařizovat, které věci jsou správné, a úlohou bratrů je podřízenost, nikoli neposlušnost. Jestliže se ti podřídí, budou zachráněni, jestliže

³⁶ 2. Korintánům 10:4, 5.

³⁷ Ignatios, „List Polykarpovi“, kapitola I; jeho slova zjevně opakoval Hayden C. Covington ve skotském přelíčení, jenž je popisováno ve 2. kapitole této knihy. Tento představitel Společnosti Strážná věž tvrdil, že cílem organizace je „jednota za každou cenu“, i kdyby to mělo znamenat „vynucené přijetí“ jejího učení.

³⁸ Ignatiův „List Efezanům“, kapitola VI; „List Tralleským“, kapitola II. V kapitole III. svého „Listu Filadelfským“ píše: „Vždyť všichni, kdo jsou z Boha a Krista, jsou také s biskupem [dozorcem]“.

³⁹ Lightfootův komentář k Epištole Filipánům, strany 234, 235.

⁴⁰ 1. Samuelova 8:4-20.

⁴¹ Philip Schaff, *History of the Christian Church (Historie křesťanské církve)*, strany 56, 57.

neposlechnou, budou potrestáni Pánem, protože předsedající (dozorce) je do svého postavení pověřen Kristem. Vskutku, ať úcta, ať pohrdání, které někdo prokazuje předsedajícímu, jsou dále předávány Kristu a od Krista jdou k Bohu. Říkám to proto, aby si bratři byli vědomi nebezpečí, kterému se vystavují, když tě neposlechnou, protože kdokoli neposlouchá tvé příkazy, neposlouchá Krista, a ten, kdo neposlouchá Krista, uráží Boha.⁴²

Toto značně zjednodušené uvažování, které stavělo předsedajícího dozorce do postavení zástupce Krista, a vyžadovalo, aby *cokoli on nařídí*, bylo přijímáno jako Kristovo nařízení, spoutávalo členy sboru a vznášelo se nad nimi jako donucovací moc. Všimněme si, že Klement přitom vůbec nerozebírá, zda dotyčné nařízení vydané dozorcem je v souladu s tím, co Kristus učil - a pak je správné poslechnout, nebo zda je příkaz proti jeho učení - a pak je správné odmítnout. A i kdyby příslušné nařízení nebylo v *přímém* rozporu s Biblí, pořád je tady nutnost se ptát, zda jeho obsah nejde *nad to*, co je v ní psáno, a proto se jeho uposlechnutí stává věcí úsudku každého jednotlivce a jeho vlastního svědomí. Autoritativní Klementův výnos byl neskrývaným pokusem odít nedokonalé učedníky důstojností, která po právu náleží pouze dokonalému Mistrovi. Jeho uznání v absolutistické podobě, ve které je předloženo, by mělo za následek potlačení osobního úsudku, a učinilo by z jeho příjemců následovníky lidí – a přesně proti tomu varoval apoštol Pavel.⁴³ Argument sám se snad mohl jevit hodnověrně a přitažlivě. Jeho podstata ale byla destruktivní, a výsledek měl podobu naprosto nesoudného smýšlení. Bohužel, doslova ten samý argument je používán i dnes, a důsledky jsou také stejné.

Vrátíme-li se zpět k Ignatiovi, na začátek druhého století, shledáváme, že ve svých spisech uvádí podobné výzvy k tomu, aby sbory bezvýhradně poslouchaly a zbožně uznávaly viditelnou autoritu, a přitom argumentuje takto:

Neboť my bychom měli přijímat každého, koho Pán domu pošle, aby byl nad jeho domácností, jako bychom přijímali Toho, kdo jej poslal. Dovožujeme proto, že bychom měli pohlížet na biskupa (jediného dozorce) tak, jako bychom pohlíželi na samotného Pána.⁴⁴

Porovnejme nyní Ignatiovo vybízení k podřízenosti biskupovi, prosazované ve druhém století, s následujícími slovy:

Opustit nebo odmítnout nástroj, který Pán vybral, znamená opustit nebo odmítnout Pána samotného, a to na základě zásady, podle které ten, kdo odmítá služebníka, kterého Pán poslal, odmítá Pána.

Tento citát je z dvacátého století, a byl otištěn ve *Strážné věži* z prvního května roku 1922. Jeho účelem bylo vyvolat pocit věrnosti k učení prvního prezidenta Strážné věže, Charlese T. Russella. Dále zde čteme:

Pokud tedy, podle této zásady, odmítneme jeho a jeho dílo, je to totéž, jako bychom zamítli Pána.

Ignatia a Strážnou věž od sebe dělí 18. století. Ale jejich argumentace je zcela stejná; tatáž zdánlivá hodnověrnost v uvažování a přitom to samé zkázonosné působení, na jehož

⁴² „Clementine Homilies (Klementovy Homilie)“, Homilie II., kapitoly 66, 70. Přestože se jako autor „Klementových Homilií“ označuje Klement Římský, jejich pisatel a čas sepsání nejsou jisté; zjevně však byla sepsána nejpozději ve třetím století n.l.

⁴³ Skutky 20:30.

⁴⁴ Ignatiův „List Efezanům“, kapitola VI.

základě se lidé stávají následovníky jiných lidí. Obdobné dokazování používá Společnost až dodnes. Rozdíl spočívá jenom v tom, že volání po věrnosti Russellovi je nahrazeno voláním po věrnosti organizaci, která je představována jako „Pánův vyvolený nástroj“, jehož neuposlechnutí přináší stejnou vinu, jako kdybychom zapudili Krista. Naznačuje se přitom, že když je taková nesmírná autorita a úcta přidělena kolektivu lidí namísto jednotlivci, tak je to zcela v pořádku. Logika je to ošemetná a mámivá, a stejně jako ve druhém století velmi úspěšná v klamání mnohých, kteří prostě nejsou schopni rozeznat nastraženou past.

Ignatios srovnával poslušnost biskupa (dozorce), starších (presbyterů) a diákonů s poslušností Krista, který „je jmenoval“, a v souladu s tímto tvrzením uvedl, že neposlušnost těchto lidí znamená „neposlušnost Krista Ježíše“. Nepřipouští přitom ani na okamžik, že by ten, kdo se odmítá podrobit, mohl mít ke svému jednání správnou pohnutku. Neboť:

Kdo neposlouchá své nadřízené, je příliš sebejistý, hádavý a pyšný.⁴⁵

Taktika, podle které je každému, kdo se neskloní před diktátem náboženské autority, dána nálepka buřiče, je úspěšně používána i ve 20. století. Ani negativní způsob vyjadřování se příliš nezměnil. Když *Strážná věž* z 1. srpna 1980 na stranách 19 a 20 (česky 1. července 1981, strany 12 a 13) pojednává o těch, kdo nesouhlasí s názorem, že Kristus je neviditelně přítomen od roku 1914, popisuje je jako skupinu „která přijala vzpurný postoj proti ‚věrnému a rozváznému otrokovi‘, vedoucímu sboru křesťanského shromáždění a jmenovaným starším“, a pak se o každém, kdo nesouhlasí s touto „teokraticky ustanovenou“ autoritou, vyjadřuje následovně:

Domnívá se, že věcem rozumí lépe než jeho křesťanští bratři a lépe než „věrný a rozvázný otrok“, od něhož se naučil to nejdůležitější, ne-li všechno, co ví o Jehovovi Bohu a jeho předsevzetí. Vyvinul se v něm duch nezávislosti, a stal se „pyšným v srdci ... něčím odporným Jehovovi“. (Příslaví 16:5)

Podobnost těchto slov s výroky Ignatia, kterými se snažil zveličít důležitost autority biskupa, není vůbec náhodná.

Ve spisech tohoto autora opětovně pozorujeme, jak bylo břemeno poddajnosti neúměrně naloženo na bedra členů sboru. Jeho způsob dokazování nijak nebral v úvahu, že každý muž, který přebíral roli zástupce Krista, musí dříve, než vůbec začne po druhých něco požadovat sám nejprve prokázat, že on sám se plně podřizuje Kristu, a to nejlépe tak, že jeho požadavek skutečně bude Pánovým požadavkem, neponičeným tradicemi a úpravami lidí. Řada měla být nejdříve na tomto služebníkově, aby podal zřejmý důkaz o tom, že jeho pokyny opravdu mají zdroj u Boha a Krista, a jsou pevně založeny na inspirovaných Písmech. Vždyť nikdo se nemohl stát „příkladem stádu“, aniž by on sám prokazoval pokoru, skromnost a poníženost myslí, a přitom by příkazem totéž chtěl vynutit na druhých.

Poté, co se zamýšlel nad tendencí klást stále větší důraz na lidskou autoritu, biblický učenec Lightfoot poznamenal:

Není snad ani třeba dodávat, jaký podvrtný vliv na pravého ducha křesťanství mělo popření individuální svobody a následné potlačení přímé odpovědnosti k Bohu prostřednictvím Krista, a jak zhoubný byl despotismus spojený s úřadem biskupa, pokud někdo bral výše uvedené doslova.⁴⁶

⁴⁵ Ignatiův „List Efezanům“, kapitola V.

⁴⁶ Lightfootův komentář k Epištole Filipánům, strana 237.

Hojné důkazy svědčí o tom, že výroky o slepé poslušnosti byly a jsou brány doslova, v minulosti i dnes. Výsledkem je popření svobody jednotlivce a potlačení jeho vědomí přímé odpovědnosti Bohu a Kristu.

Nicméně, tak se to odehrálo, a zmíněná doba vedla ke sklonu nahlížet na „jmenované“ muže jako na ty, kdo za druhé tuto odpovědnost přebírají. Křesťané v poapoštolské době byli stále více a více utvrzováni v přesvědčení, že nejlepším způsobem, jak zůstat v Boží milosti, je podřízenost dozorci - biskupovi a starším sboru, a jednání v plném souladu s jejich pokyny. Těmto mužům, kteří vyznávali, že zastupují Krista, se mělo důvěřovat, a jejich vedení následovat, jako by někdo důvěřoval apoštolům a následoval je, ba jako by někdo důvěřoval samotnému Kristu a šel přímo za ním. Když promluvili, bylo to, jakoby promluvil Bůh. Potřeba prověřovat všechno učení, dospívat k *osobnímu přesvědčení o pravdě*, uplatňovat *vlastní křesťanské svědomí* a nutnost dychtivě pociťovat *osobní odpovědnost* k Bohu za vlastní víru, činy, celkový způsob života – všechny tyto kladné aspekty víry byly potlačovány v rámci kladení důrazu na poddajnost vůči lidské autoritě, viditelnému ústředí jednoty.

Jak důležité bylo, aby přemýšliví křesťané té doby neztratili ze zřetele apoštolské vybídnutí:

Když nás Kristus osvobodil, chtěl, abychom zůstali svobodní. Stůjte proto pevně a nedejte se opět zatížit nerovným jhem otroctví.⁴⁷

Cesta od ústřední sborové autority k mezinárodnímu středisku moci

Proces soustřeďování moci, který začal po smrti apoštolů, se odehrával uvnitř křesťanského sboru, ve kterém došlo ke vzniku monarchistického úřadu biskupa. Formativní dění se však nezastavilo na sborových hranicích, ale stalo se mezsborovým. Předsedající dozorci (biskupové) z různých měst se začali setkávat na pravidelných poradách neboli koncilech. Tento termín se také v historii označuje jako „synod“, název, který se podle jednoho slovníku především vztahuje na „náboženský vedoucí sbor“.⁴⁸ Oprávněnost těchto koncilů nebo sněmů byla založena na zprávě v 15. kapitole Skutků o sněmu, který se konal v Jeruzalémě.

Jak jsme již rozebírali, tato zpráva ale neposkytuje žádný podklad pro pořádání takových synodů na pravidelné bázi. Ani neposkytuje důvod pro svolávání koncilů za účelem rozhodovat jako druh církevního soudu o doktrinálních a sborových záležitostech. Ve svém komentáři z 19. století badatel Barnes na tuto skutečnost poukazuje takto:

Tento sněm je obvykle uváděn jak na podporu pravidelného pořádání synodů v církvi, tak zejména na podporu jejich odvolací a rozhodovací pravomoci. Nicméně, ve zprávě nenacházíme podklady ani pro jednu z těchto funkcí. (1) Tento sněm *nebyl* v žádném slova smyslu odvolacím sněmem. Byla to rada svolaná za zcela zřetelným účelem; pověřená prošetřením otázky, která vyvstala v konkrétní oblasti církve, a jejíž projednání vyžadovalo moudrost všech shromážděných apoštolů a starších. (2) Sněm neměl žádnou z běžných příslušností *soudu* ... Soudní dvůr v sobě zahrnuje stupeň autority, která podle toho, co čteme v Novém zákoně, nemůže být postoupena žádné církevní radě lidí. (3) Neexistuje sebemenší náznak, že by tento koncil měl mít trvalý charakter nebo že by měl být v určitých intervalech nebo pravidelně opakován.

⁴⁷ Galat'anům 5:1, NIV.

⁴⁸ Merriam-Webster Dictionary (1975, kapesní vydání), pod heslem „Synod“. (Dostupný též na www.m-w.com, pozn. překl.)

Vskutku, co lze dovozovat, je skutečnost, že když nastanou těžkosti – když jsou křesťané zmateni a na rozpacích, nebo když dojde ke sváru, pak je vhodné hledat radu a vedení u křesťanských mužů ... nicméně příklad jednoho koncilu svolaného do Jeruzaléma v důsledku mimořádné zvláštní potřeby by neměl být vydáván za udělení božského oprávnění k dalším pravidelným synodům. ... (4) Je třeba také dodat, že míra autority (Srovnej kap. xvi, 4), která provázela rozhodnutí apoštolů a starších mužů z té doby, rozhodně nemůže být přirčena žádnému shromáždění duchovních a laiků. Kromě toho by se nikdy nemělo zapomínat, jak se - bohužel, až příliš často - stává církevním představitelům, že ani apoštolové ani starší muži si nenárokovali žádnou pravomoc nad církvemi v Antiochii, Sýrii a Kilikii; že si nepřidělili právo, aby se jim takové sporné otázky předkládaly k řešení, a že se nijak nepokusili vládnout nad vírou nebo svědomím druhých. Jednalo se o jeden zcela specifický, konkrétní případ, který jim byl postoupen k řešení, a oni jej rozhodli ... aniž by nakázali, že všechny další podobné případy mají být opět postoupeny jim, jejich nástupcům nebo nějakému jinému církevnímu tribunálu. Zcela viditelně považovali dané sbory za požehnané více než dostačující svobodou, a proto ani neuvažovali o nějakém uspořádání permanentního charakteru, kterému by bylo přirčeno právo navrhopvat zákony ohledně článků víry nebo vytvářet zákony, kterými by se museli řídit lidé, jejichž svoboda spočívala v jejich Pánu.⁴⁹

Důkazy, které máme, dávají za pravdu všem výše uvedeným bodům, z nichž každý jasně prokazuje slabost pozice Strážně věže, podle které v průběhu staletí až do dnešní doby existoval vedoucí sbor, který se scházel na trvalém a opakujícím se základě. Pokud by byl od samého vzniku křesťanství vytvořen ústřední „vedoucí sbor“, pak by podobná shromáždění nebyla žádnou výjimkou, neznamenalaby nic nového. Dále, pokud by sněm, ve kterém se řešil spor mezi Antiochií a Jeruzalémem, popsany ve Skutcích v 15. kapitole, opravdu měl být příkladem jak pro další opakování, tak pro správné uspořádání církve, pak by i po pádu Jeruzaléma v roce 70 n.l. takové synody byly bývaly pokračovaly. Ale Schaffova *Historie křesťanské církve* k tomu naopak uvádí:

... koncily se poprvé objevují v polovině druhého století. Do té doby o nich nemáme k dispozici žádný rozeznatelný doklad.⁵⁰

To znamená, že od událostí popsanych ve Skutcích v 15.kapitole uplynulo nejméně *sto let*, během kterých podle dostupných důkazů nedošlo ke konání žádného synodu, který by byl podobný tomu v Jeruzalémě.

Co se ale v dějinách dozvídáme je to, že po jejich zavedení byla tato shromáždění původně otevřená pro všechny členy sboru i pro občany místa, kde se konala. Účastníci sněmu pak dali svoji účast patřičně najevo. Jak čas postupoval, možnost zúčastnit se byla stále komplikovanější. Znovu Schaff:

Čím více hierarchické uspořádání získávalo převahu, tím více byl vytlačován republikánský duch těchto koncilů. Republikánským duchem míníme veřejný přístup pro všechny, nejenom pro biskupy neboli dozorce, ale i pro starší a řadové členy sborů. Po koncilu v Nikaji v roce 325 n.l. se účastnili a rozhodovali již jenom biskupové. ... K dalšímu posunu došlo v tom, že biskupové již nevystupovali ani jako představitelé

⁴⁹ *Barnes' Notes (Barnesovy poznámky)* (Skutky, Římanům), strana 235. Ve světle Barnesova spojení s Presbyteriánskou církví, je jeho otevřenost v těchto bodech ještě pozoruhodnější. Přestože má tato denominace stálý synod nazývaný „generální shromáždění“, neváhal ukázat, že je takové uspořádání čistě záležitostí rozhodnutí církve a nemá božské pověření.

⁵⁰ Strana 176.

svých církví, ani jako zástupci věřících, jak tomu bylo předtím, ale jednali v důsledku vlastního práva jako nástupci apoštolů.⁵¹

Koncily zpočátku nebyly nijak pravidelné, ale postupně se stávaly častějšími a jejich autorita, uplatňovaná prostřednictvím rozhodnutí, ke kterým se na nich dospělo, stále stoupala.

V době Cypriána (200-258 n.l.) již koncily neboli synody církve byly chápány jako zásadní, a stejnou zásadní váhu měly i rozhodnutí, záměry budoucího jednání a celkové pozice, ke kterým koncil dospěl. Cyprián trval na tom, že jednota Církve je dána jednotou dozorců neboli biskupů.⁵² Nakonec se předsedající dozorce (biskup) stal jediným zástupcem svého sboru na koncilu, a byl to také on, kdo sbor s rozhodnutím koncilu seznamoval. Jak poznamenává Lightfoot, biskup neboli dozorce se stal „nepostradatelným prostředkem Boží milosti“.⁵³

Cyprián veřejně pranýřoval každého, kdo nepřijal výnosy, které přicházely skrze tento prostředek, a obviňoval takové lidi ze hříchu Koracha, Datana a Abirama, kteří se vzbouřili proti Mojžíšovi a Áronovi.

Porovnejme jeho přístup s následujícím přístupem:

V těchto záležitostech musíme projevovat porozumění, vážit si vztahu s viditelnou teokratickou organizací, a připomínat si osud Koracha, Achana, Saula, Uzijáše a ostatních, kteří se vzbouřili proti teokratickému pořádku.

Toto vyjádření ve *Strážné věži* z 1. února 1952 (str.72) je odrazem Cypriánových slov.⁵⁴ Lightfoot poznamenává, že Cyprián ve svých argumentech opětovně užíval analogie ze Starého zákona, a dále dodává, že jeho požadavky „jsou nadto vymáhány ... jako absolutní, bezodkladné a neoddiskutovatelné“. To znamená, že Cyprián nemusel *dokazovat*, že příměr, který používá, je uplatněn správně, a že osoby, které pranýřuje, opravdu dělají to samé jako rebelové v dobách Mojžíše. Vše, co potřeboval, bylo tvrdit, že tomu tak je, a od ostatních se očekávalo, že budou souhlasit.

Také v tomto případě nacházíme přesný protějšek v dějinách novodobé organizace svědků Jehovových. Totožné příklady ze Starého zákona jsou uplatňovány na všechny, kdo se jakkoli odchýlí od názorů „sdělovacího prostředku“ organizace, a opět slyšíme slova Ignatia, jimiž jsou nonkonformisté nazýváni „příliš sebejistými, hádavými a pyšnými“. Organizace nepotřebuje nic víc než vyhlásit, že příměr s buřiči v minulosti má uplatnění na dnešní dobu v jejich řadách, a obecně se očekává, že její názor všichni přijmou.

Záchrana pouze v náboženské organizaci a jejím prostřednictvím

Lidé nyní přestali vnímat sbor neboli církev v její původní jednoduchosti, jako shromáždění bratrů a sester, spojených stejnou vírou a vzájemnou láskou. Začali v církvi vidět náboženskou instituci s přesně vymezenými hranicemi. Odvážit se za tyto určené hranice mělo zničující dopad. Cyprián napsal:

⁵¹ Philip Schaff, *History of the Christian Church (Historie křesťanské církve)*, strana 178.

⁵² „*The Treatises of Cyprian*“, Pojednání I., odstavec 5.

⁵³ Lightfootův komentář k Epištole Filipánům, strana 243.

⁵⁴ Viz též *Strážnou věž* z 1. září 1982 (česky 1. června 1983 a 4/1983, samizdat), strana 13.

Kdo nemá církev za svoji matku, ztratil Boha jako svého Otce. Jako neunikl nikdo, kdo nebyl v arše Noemově, tak neunikne nikdo, kdo není v církvi.⁵⁵

Tímto způsobem bylo učení Písma o záchraně prostřednictvím víry ve výkupní obět Ježíše Krista nastaveno, rozšířeno a umocněno nad to, co je v Bibli. Uchytilo se tvrzení, že nemůže být zachráněn nikdo, kdo není členem církevní organizace, která je podřízena dozorcí neboli biskupovi. Jedinečná úloha Božího syna jako výlučného prostředníka záchrany přestala být jedinečná, protože se k němu do jeho postavení přidali lidé: dozorcí a církevní uspořádání - náboženská organizace. Tato instituce a její představitelé nyní sdíleli s Kristem jeho životodárnou úlohu záchrany.

I slova získala jiný význam. Řecký termín *ekklesia*, obvykle překládaný jako „církev“ nebo „sbor“, znamená „shromáždění nebo shromažďování“. V Novém zákoně je běžně používán tehdy, když text popisuje shromáždění lidí, kteří se scházejí, protože je spojuje stejná víra. Jsou shromážděním, protože se sešli a *jsou shromážděni*. Dokud ještě křesťané mohli do synagogy, využívali této možnosti. Když jim byl vstup zapovězen, scházeli se téměř výlučně v soukromých domech.⁵⁶ Křesťané se stali shromážděním neboli církví v okamžiku, když byli pohromadě. Byl to tento *akt shromáždění*, který z nich utvořil sbor. Sbor nikdy nemohl vzniknout na základě formálního *členství* v organizované skupině lidí. Termín *ekklesia* se na ně vztahoval jako na shromážděný lid, na shromáždění lidí, kteří ať již místně nebo v širším měřítku, všichni jako celek vytvářeli Boží lid, shromáždění prvorozených.⁵⁷ Vytvářeli „společenství“, to jest skupinu lidí, kteří mají společné zájmy, a ty je spojují.

Nelze říci, že by *ekklesia* přestalo být používáno v tomto původním významu. Nicméně, v dalších stoletích toto slovo dostalo ještě jiný nádech. Jak ukazují uvedené citáty, termín „církev“ (*ekklesia*) se ve skutečnosti začal vztahovat na *náboženskou autoritu* zosobněnou muži, kteří měli nad shromážděními stále větší moc. Věrnost „církvi“ v této nové situaci znamenala nikoli věrnost křesťanskému *společenství*, ale daleko spíše věrnost vedení a pokynům, které vydává. Obdobně, když promluvila „církev“, již to nebylo *společenství* věřících, kteří by vyjádřili svůj postoj, ale názor *náboženské autority*.

Tento vývoj znamenal sotva patrnou, a přeci svým významem závažnou změnu v tom, komu křesťané nadále budou prokazovat věrnost a oddanost. Změna, která nastala, odvedla pozornost od Hlavy, Krista, k tělu. Tedy k těm nominálním členům těla, kteří byli slyšet a vidět více než ostatní a nárokovali si pravomoc mluvit ve jménu těla. Neříkám tím, že by křesťané neměli pociťovat hlubokou starost o spoluvěřící ve sboru, aby všechny „jeho údy jeden o druhý stejně pečovaly. A jestliže jeden úd trpí, všechny ostatní údy trpí s ním; nebo jestliže je nějaký úd oslavován, všechny ostatní údy se radují s ním.“⁵⁸ Tato jednota ovšem není vytvářena věrností určité části nominálních členů těla, ale je vytvářena věrností skutečné Hlavě, Kristu. Ve sborech, kde skutečná věrnost a oddanost překypuje, křesťané nikdy nepochybí v projevech náležité péče druhým.

Změna, ke které došlo po smrti apoštolů, nezůstala bez následků, jejichž projevy můžeme pozorovat dodnes. To je patrné například z anglického výrazu pro „církevní“ (*ecclesiastical*) a z termínů pro „církev“ ve francouzštině, španělštině a italštině (*église*, *iglesia*, *chiesa*). Ačkoli jsou všechny tyto termíny odvozené přímo z řeckého *ekklesia*, když je

⁵⁵ „*The Treatises of Cyprian*“, Pojednání I., odstavec 6; Schaff (*History of The Christian Church*, str. 174) vysvětluje: „Zásada z Písma: 'Mimo Krista není záchrana' se zúžila a omezila na kyperskou zásadu: 'Mimo (viditelnou) církev není záchrana'“. Publikace Strážné věže používají *zcela stejnou argumentaci* jako Cyprián, když tvrdí, že organizace je „archou“, čímž dokazují, že záchrana jednotlivce závisí na spojení s „viditelnou organizací“ a jejím „duchovním rájem“. Srovnej knihu *Můžeš žít navždy v pozemském ráji*, strany 192, 193; *Strážnou věž* z 1. listopadu 1974, strany 667, 668.

⁵⁶ Římanům 16:5; Kolosanům 4:15; Filemonovi 2.

⁵⁷ Skutky 13:1; 1. Korint'ánům 1:2; 16:1, 19; Efezanům 5:23; Kolosanům 1:18; Hebrejcům 12:23.

⁵⁸ 1. Korint'ánům 12:25, 26.

někdo slyší, jenom velmi zřídka se mu vybaví myšlenka prvotního shromažďování věřících. Spíše mu na mysli vytane *církevní organizace* a v určitých jazycích také *církevní budova*. V následující kapitole uvidíme, jak podobná změna pohledu sehrála u svědků Jehovových důležitou úlohu v chápání jejich loajality a věrnosti.

Mezinárodní organizační ústředí

Ačkoli již docházelo k pořádání pravidelných církevních synodů, stále ještě neexistovala žádná ústřední kontrola nad všemi křesťanskými shromážděními, žádný mezinárodní „vedoucí sbor“, který by vykonával autoritativní kontrolu nad věřícími po celém světě. I to však mělo přijít.

Tytéž pohnutky, které předtím vedly k monarchistickému uspořádání ve sborech s jedním členem rady starších jako výlučným dozorcem (biskupem), v jehož osobnosti se sbor měl sjednotit, a on se tak měl stát „viditelným středem jednoty“, jenž byla představována na koncilárních sněmech různých oblastí, nyní „naléhavě vyžadovaly vytvoření viditelného ústředí pro celou církev“, a to v mezinárodním měřítku.⁵⁹

Biskupské koncily měly původně vliv pouze v určitých oblastech, provinciích nebo krajích. Nikajský koncil v roce 325 n.l. sehrál důležitou úlohu při utváření univerzálního, všezahrnujícího přístupu. Od tohoto okamžiku důraz kladený na lidskou autoritu, který měl svůj počátek uvnitř sboru, a byl tedy svoji podstatou mezisborový, nabyl mezinárodního charakteru. Nikajský koncil byl svolán (nepokřtěným) císařem Konstantinem, a jeho hlavním úkolem bylo pomoci křesťanským dozorcům-biskupům dospět k jednotnému názoru na povahu vztahu mezi Bohem a Kristem. Biskupové-dozorci zastávali ve svých pohledech na tento vztah značně odlišná a rozdělující stanoviska. Spornou otázkou nebyla Kristova božská podstata, kterou všichni uznávali, ale to, zda by měl být ztotožněn s nejvyšším Bohem, Svrchovaným panovníkem nebe a země. Laický historik Sokrates (380-450 n.l.) o této události napsal:

Celá situace se přesně podobala bitvě, která se odehrává za temné noci, protože obě strany se zdály být v naprosté tmě, pokud šlo o příčinu, na základě které na sebe vrhaly tolik urážek.⁶⁰

Církevní historik Eusebius z Cesareje (260-339) uvádí, že jako důsledek přímé osobní intervence Konstantina do rokování biskupů bylo přijato prohlášení, podle kterého Ježíš „nebyl stvořen, ale zplozen, a je jedné podstaty [řecky *homoousios*] s Otcem“. Jaroslav Pelikán, historik působící na univerzitě v Yale, popisuje na straně 53 ve své knize „Ježíš v průběhu staletí“, jakou výkonnou moc najednou rozhodnutí tohoto mezinárodního orgánu mělo:

Jakmile nikajský koncil přijal tyto formulace, staly se zákonem nejenom pro církev, ale pro celé impérium.

Podle Sokratovy *Historie náboženství*, 1.9, Konstantin napsal církvi v egyptské Alexandrii, že „hrozná obludnost rouhání, kterého se někteří bezostyšně dopouštěli vzhledem k našemu mocnému Zachránci, naší naději a životu“, nyní byla odsouzena a potlačena, protože „to, co je přijatelné úsudku tří set biskupů, nemůže být nic jiného než učení Boží“.

⁵⁹ Philip Schaff, *History of the Christian Church (Historie křesťanské církve)*, strana 155.

⁶⁰ Sokratova *Ecclesiastical history (Historie náboženství)*, I. 23, citovaná v *The Rise of Christianity* od W.H.C. Frenda, strana 498.

To, že nominální křesťané v té době toto učení přijali a uvěřili v něj, protože početné množství náboženských vůdců, dočasně seskupených v ústřední volební orgán, rozhodlo, že tato pozice je správná, a tak se vlastně stala „Božím učením“, vypovídá mnohé o smýšlení tehdejších křesťanů. Ale to samé smýšlení převládá u mnohých dodnes.

V průběhu času, za podpory politické moci Říma vedl zmíněný centralizační proces k vytvoření katolické církve (katolický znamená všeobecný) a k vytvoření ústřední církevní vlády.⁶¹

Trvalo to ještě pár století, ale stále naléhání na jednotu víry a shodné postupy spolu s neustálým zvyšováním lidské autority nad věřícími nakonec přineslo závěrečný výsledek: *sbory po celé zemi upadly do područí a kontroly přicházející z mezinárodního ústředí moci.* V rámci tohoto vývoje také došlo k tomu, že s každým nově vytvořeným stupněm autority vznikalo stále větší množství prominentních postavení a úřadů – vytvořila se hierarchie moci.

Za cenu ztráty křesťanské svobody byl toužebně vyhlašovaný cíl, jednotu víry, nyní naplněn. Pokud se někdo ptal na to, zda dané učení, předpis, pravidlo nebo organizační uspořádání mají biblický podklad, a případně vznesl námitky, nebylo třeba mu věc trpělivě vysvětlovat a v tomto přesvědčování uplatnit sílu pravdy. Stačilo uplatnit autoritu.

Učenec z 18. století, kterého jsme citovali na začátku této kapitoly, nejprve zdůraznil, jak Židé i pohané bojovali proti dobrému poselství v prvním století, a pak s ironií dodal:

Když křesťané získali většinu a usoudili, že k prosazování své myšlenky je nutné použít jako jedinou správnou metodu tu, která předtím sloužila k potírání jejich díla, pak to byla autorita křesťanů, která krok za krokem nejenom doslova zničila vznešenost křesťanství, ale i povědomí o ní téměř vymazala ze světa.⁶²

Tak se autorita sloužit druhým a posilovat je zvrhla v autoritu podřizovat, poroučet a ovládat; v proces, který se prokázal jako zhoubný nejenom pro křesťanskou svobodu, ale i pro samotného ducha křesťanství a celého křesťanského bratrství.

Když učenec Lightfoot na základě právě zmíněných dějin rozebíral, jak ve sboru rozumět jednotlivým postavením, ve kterých muži s různou mírou pravomoci slouží, uvedl, že v celém Písmu:

... je jeho úřad reprezentativní. Nejedná se o doslovného zástupce. Nevstupuje mezi Boha a člověka takovým způsobem, že by přímý rozhovor s Bohem mohl být nahrazen, nebo že by bez něho vůbec nebyl možný.⁶³

Jinými slovy, nikdo nemá oprávnění tvrdit: „Protože my jsme nižší pastýři Ježíše Krista, měli byste s námi jednat, jako bychom byli Pastýř sám; neměli byste pochybovat o našich rozhodnutích, jako byste ani nepochybovali o Jeho nařízeních. Váš vztah k Bohu nastává naším prostřednictvím, a vy byste proto měli poslouchat všechny *naše* pokyny, pokud si přejete mít Boží schválení a požehnání. Buďte vděční za to, co vám dáváme, a nediskutujte o tom.“ Pokud by někdo takové názory prosazoval, byly by v přímém protikladu k vybízení apoštola Petra:

Nechovejte se jako tyrani nad těmi, kdo vám byli svěřeni do péče, dávejte příklad stádu. A potom, co přijde hlavní Pastýř, obdržíte nepomíjející vavřín slávy. ...

⁶¹ Na tuto centralizaci měl později vliv boj o rozhodující vliv a nadvládu mezi západní částí církve, kterou představoval Řím, a její východní částí představovanou Konstantinopolí. Dnes se jedná o rozdělení na Římskokatolickou a Pravoslavnou církev.

⁶² McClintockova a Strongova *Cyclopaedia*, svazek I., strana 553, pod heslem „Autorita“.

⁶³ Lightfootův komentář k Epištole Filipánům, strana 267.

Vskutku, všichni byste se měli odít pokorou jednoho ke druhému, protože Bůh se staví proti povýšeným, ale je příznivě nakloněn pokorným.⁶⁴

Každý jednotlivý křesťan má odpovědnost posoudit, jak upřímné a pravdivé je sdělení, které je mu předkládáno. Osobně musí rozhodnout, jakou platnost pro něho má, nezávisle na tom, jaké nároky jsou ke sdělení připojeny, a bez ohledu na vnější připomínky autority, které je mohou doprovázet. To je zcela zřetelné z Ježíšových slov, která pronesl, když mluvil o svých věrných ovcích:

.... ovce ho následují [pravého pastýře], protože znají jeho hlas. Cizince ale nikdy nebudou následovat; ve skutečnosti od něho utečou, protože nerozpoznávají jeho hlas.⁶⁵

Je zcela zřetelné, že ovce *samy* musí posoudit, zda rozpoznávají Ježíšův hlas v poselství, které je jim sdělováno. Slova těch, kteří budou o sobě tvrdit, že zastupují pravého Pastýře, a přitom z jejich výroků bude patrné, že mluvčí vyvyšují sami sebe, budou ovčím znít cize. Podobný účinek budou mít i autoritativní slova, prozrazující dogmatický a legalistický přístup, který potlačuje toleranci a soucit. Dnes někdy slyšíme lidi říkat: „Správné nebo špatné, prostě to udělej!“ Ježíš ale řekl, že jeho ovce si budou zachovávat značný odstup od cizinců, kteří svým pánovitým chováním dávají jasně najevo, že duch křesťanství je jim naprosto vzdálený. Lidé podobní ovčím mají všechny důvody k tomu, aby se takovým lidem vyhýbali. Historie nenechává nikoho na pochybách o tom, že se vždy budeme setkávat s lidmi s vrozeným sklonem násilně vnucovat svoji vůli a způsob jednání druhým, a tak do větší nebo menší míry nahrazovat Boží vůli a vůli jeho Pastýře.

Lightfoot takto shrnuje, co dějiny odhalují:

Apoštolové předložili ideál, který za několik generací upadl v zapomnění. Jejich vize žila s nimi, a pak se vytratila ... muži, kteří zprvu byli Ježíšovými představiteli a vyslanci, začali být považováni za jeho náměstky [to jest za jeho Zástupce, za někoho, kdo zaujímá Jeho místo].⁶⁶

Osobně se domnívám, že tento vývoj, během kterého došlo k vyvýšení lidské autority a k jejímu soustředění v určitých postaveních a místech, je těsně spojen s Pavlovým výrokem o příchodu „muže bezzákonnosti“. – 2. Tesaloničanům, 2:3-12. Pavel o tomto „muži“ píše (ve znění NIV):

Je v opozici, a staví se nade vše, co je nazýváno Bohem nebo je uctíváno, a dokonce i sebe samotného dosadil do Božího chámu, a prohlásil se Bohem.

Je zřejmé, že „žena“ označená v Bibli jako „Babylón“, není konkrétní žena. A podobně ani v tomto případě nevidím žádný důvod pro tvrzení, že by přicházející „muž“ měl být konkrétní, mimořádně bezzákonný jedinec. Ani se nedomnívám, že bychom naplnění textu našli na některém z náboženských systémů. Pro mě termín „muž“ v tomto kontextu znamená vyjádření určitého archetypu, ve kterém jsou popsány všichni lidé, kteří budou vykazovat stejné charakteristické rysy. Pavlův výraz o přicházejícím „muži bezzákonnosti“ mi kromě toho připomíná obdobný Janův výrok „slyšeli jste, že přichází antikrist“, s následným Janovým vysvětlením, že každý, kdo popírá, že Ježíš je Kristus „je ten

⁶⁴ 1. Petra 5:3-5, NEB.

⁶⁵ Jan 10:4, 5, NEB.

⁶⁶ Lightfootův komentář k Epištole Filipánům, strana 268.

antikrist“.⁶⁷ Okolní texty ukazují, že Jan neomezil tento termín na žádného jednotlivce, ale na všechny, kdo budou odpovídat popisu antikrista. Zdá se, že v případě „muže bezzákonnosti“ je tomu také tak.

Nemůže být větší „bezzákonnosti“ než té, která spočívá v částečném převzetí postavení a autority svrchovaného Boha, nebo dokonce v jejich plném uchvácení. Důkazy svědčí o tom, že nábožensky založení lidé se toho dopouštěli v minulosti, a pokračují v tom dodnes. Otec vložil „veškerou moc a autoritu“ do rukou Ježíše Krista a přikázal, „aby všichni ctili Syna, jako ctí i Otce“. Každý pokus převzít jeho postavení a poskytovat vedení, které bylo svěřeno výlučně jemu, znamená dopustit se závažné bezzákonnosti, o které Pavel mluví.⁶⁸

Jak tedy rozpoznat každého, kdo „se posadil do chrámu a říká o sobě, že je Bůh“?

Chrám v Jeruzalémě byl místem symbolického přebývání Boha mezi jeho lidem. Odtud nad nimi panoval, vydával zákony a s národem rozmlouval. Křesťanský sbor, neboli lidé v něm, se stal Božím chrámem, ve kterém Bůh přebývá.⁶⁹ To, že se „muž bezzákonnosti“ usadil v Božím chrámu, s nejvyšší pravděpodobností naznačuje, že si osobuje právo vykazovat božskou autoritu v křesťanském sboru, a jedná tak, jako by byl jejím samotným zdrojem. Jeho autorita v křesťanském sboru je podobná autoritě, kterou kdysi měl Bůh v jeruzalémském chrámu.

Biblický učenec Barnes následně komentuje text „staví se nade vše, co je nazýváno Bohem“, a dokonce se i „prohlásil Bohem“:

Tomu, co je popsáno v tomto verši, by odpovídalo každé vznesení nároku na svědomí druhého a každé uspořádání, ve kterém by Boží zákony byly odsunuty stranou a byly by chápány jako nepodstatné [nerozhodující nebo neúčinné]. Nelze se samozřejmě domnívat, že by někdo veřejně prohlásil, že je nadřazený Bohu. Nicméně, usnesení a nařízení „muže bezzákonnosti“ se budou týkat oblastí, ve kterých může vydávat zákony pouze Bůh, a proto nařízení muže bezzákonnosti za těchto okolností činí Boží zákony zbytečnými, neboť na jejich místo dodává své vlastní. ... To nezbytně neznamená, že by o sobě mnohými slovy prohlašoval, že je Bůh. Znamená to ale, že uchvátil Boží místo, a na sebe uplatňuje Boží práva a výsady.⁷⁰

Klíčovým sporným bodem je evidentně otázka *autority* obecně, a konkrétně neoprávněného přisvojování si určité autority, která po právu náleží pouze Bohu a jeho Synu. Kdykoli lidé, lhostejno zda přímo nebo nepřímo, naléhají na ostatní, aby přijali jejich slova a jejich náboženské výnosy, která nejsou přímo a jasně zakotvena v Písmu, jakoby tato pravidla a učení pocházela od Boha, pak se jistě zdá, že tito lidé nepochybně vykazují charakteristické rysy „muže bezzákonnosti.“ V roce 1980, když jsem ještě byl členem vedoucího sboru svědků Jehovových, jsem se bavil se členem výboru odbočky, který dohlížel na činnost v jedné významné evropské zemi. V průběhu rozhovoru tento muž poznamenal, jak se kdysi rozhodl vypracovat pojednání o historickém vývoji hierarchie, které chtěl předložit k publikování v časopisech Společnosti. Říkal, že na tématu začal pracovat, a pak se rozhodl práci předčasně ukončit. Když jsem se zeptal proč, odpověděl: „Podobnost se prostě nedala přehlédnout.“

Jak nepřehlédnutelná je tato podobnost? Je novodobá organizace svědků Jehovových věrným obrazem křesťanského sboru z doby apoštolů, jak o sobě prohlašuje? Nebo je obrazem vývoje, ke kterému došlo v dobách poapoštolských, a který jsme právě rozebírali?

⁶⁷ 1. Jana 2:18, 22, NIV.

⁶⁸ Matouš 28:18.

⁶⁹ Efezanům 2:19-22; 1. Petra 2:4, 5.

⁷⁰ Barnes' Notes (Barnesovy poznámky) (Efezanům až Filemonovi), strany 82-84. Přestože Barnes používá tuto identifikaci zejména na katolické papežství, máme jistě důvod nahlížet na situaci v mnohem širším uplatnění.

Uvažujme o vzorci jednání, který je patrný z historie organizace, která se soustředila kolem Společnosti Strážná věž.

